

INTERNET IN PREOBRAZBE OHRANJANJA KULTURNE DEDIŠČINE V SLOVENSKOAMERIŠKIH ETNIČNIH SKUPNOSTIH

Mirjam MILHARČIČ HLADNIK¹

COBISS 1.01

IZVLEČEK

Internet in preobrazbe ohranjanja kulturne dediščine v slovenskoameriških etničnih skupnostih²

Besedilo predstavlja ugotovitve terenskega dela v slovenskoameriških etničnih skupnostih v Clevelandu in New Yorku v Združenih državah Amerike, ki je potekalo poleti 2008. Cilj obiska je bilo ugotoviti, kako se virtualni svet interneta uporablja za ohranjanje, razvijanje in spreminjanje povezanosti med ljudmi, ki jih družijo slovensko poreklo in želja ohranjati svojo etnično identiteto. Razširjena ponudba in uporaba interneta sovpada s časom, ko se po stotih letih intenzivnega delovanja število slovenskih institucij, organizacij in dejavnosti zmanjšuje ali pa se le-te celo ukinjajo. Vprašanje je, kako lahko v spremenjenih okoliščinah nove možnosti in različne ovire vplivajo na organiziranje in reorganiziranje ohranjanja kulturne dediščine med slovenskimi migranti in njihovimi potomci.

KLJUČNE BESEDE: kulturna dediščina, internet, etnične skupnosti, virtualne sosesčine.

ABSTRACT

Internet and the transformations in preserving cultural heritage in American-Slovenian ethnic communities

The text presents the findings of the field work in American-Slovenian ethnic communities in Cleveland and New York in the United States of America, which was conducted in Summer 2008. The aim of the field work was to find out, how the virtual world of internet is used for preserving, developing and transforming of the bondage among people of Slovenian descent, who are interested in their ethnic identity. The immense possibilities of the usage of internet happens in time, when after a hundred of years, some Slovenian institutions, organizations and activities are diminishing or getting closed and abolished. The question is, how the changed circumstances, the new possibilities and the different obstacles influence the organizing and reorganizing of preserving cultural heritage among Slovenian migrants and their descendants.

KEY WORDS: cultural heritage, internet, ethnic communities, virtual neighborhoods.

¹ Dr. sociologije, doc. sociologije, višja znanstvena sodelavka, Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana; el. pošta: hladnik@zrc-sazu.si.

² Besedilo je nastalo v okviru raziskovalnega projekta L5-9309 "Internet kot medij ohranjanja narodne in kulturne dediščine med Slovenci po svetu", ki ga financira Agencija Republike Slovenije za raziskovalno dejavnost.

UVOD

Slovenskoameriške skupnosti v Združenih državah Amerike so v stotih letih ustanovile, zgradile, izoblikovale, gojile in krepile različne institucije, organizacije in oblike delovanja. Narodne domove in cerkve so slovenski priseljenci zgradili povsod, kjer so se naselili. K njim so spadale slovenske šole in sobotni tečaji slovenščine ter številne kulturne združbe, od pevskih zborov, otroških pevskih zborov, opernih zborov, dramskih skupin, orkestrov in ansamblov do časopisnih in radijskih hiš, založniških, muzejskih in knjižničnih institucij. V stoletju ohranjanja etnične identitete in kulturne dediščine so se s tem ukvarjale številne slovenskoameriške organizacije, bratske in sestrške zveze, krožki in društva. Člani so njihovo delovanje omogočali z rednim plačevanjem članarine in neutrudnim prostovoljnim delom. Znano je tudi, da je treba ogromno število dejavnosti, oblik organiziranja in institucij pomnožiti z dve, saj imamo v Združenih državah Amerike dve vrsti slovenskoameriške skupnosti ali dve vrsti slovenskih izseljencev in njihovih potomcev: tiste pred letom 1945 in tiste po njem. Tisti po letu 1945 so namreč podvojili vse, kar je bilo prej organizirano, postavljeno ali sezidano - ali točneje rečeno skoraj vse: število cerkev je ostalo nespremenjeno, pač pa so nastali novi pevski zbori in dramska društva, plesne skupine, rekreacijski centri in druge institucije. Izseljenci iz prvega in drugega vala so zgradili, izoblikovali, gojili in spreminjali slovensko kulturno dediščino glede na razumevanje kulture, ki so jo prinesli v »svoji prtljagi«, in glede na okoliščine, v katerih so se znašli, ko so jo na novi celini odložili. Seliti se, poudarja Abdelmalek Sayad – ne priseliti ali izseliti, ampak prav seliti se - pomeni seliti se skupaj s svojo zgodovino, tradicijo, načinom življenja, čutenja, delovanja in razmišljanja, s svojim jezikom, vero in drugimi socialnimi, političnimi in mentalnimi strukturami svoje družbe. Seliti se torej na kratko pomeni seliti se »s svojo kulturo« (Sayad 2004: 3–4). Ker pa je kultura dinamična, spreminjajoča se in heterogena, so med obema slovenskoameriškim skupnostma zaradi različnih »kulturnih prtljag« in še bolj različnih zgodovinskih okoliščin, v katerih so jih prenašali, pomembne razlike.

Pravzaprav so pomembne razlike med slovenskimi priseljenci obstajale, odkar so se začeli v Združenih državah naseljevati. Že skupnost priseljencev pred letom 1945 moramo razdeliti na dve skupini. Svetovnonazorske razlike med njimi so zahtevale, da so ustanavljali ločene organizacije, društva, skupine in institucije. Narodni domovi in cerkve so bili skupni, sicer pa so se podporna društva, plesne skupine, pevski zbori, časopisi in druge dejavnosti delili glede na svetovnonazorsko opredeljenost ustanoviteljev in članov: na katoliško in liberalno. To pa še ni vse. Slovenski izseljenci so se v Združenih državah organizirali ne samo glede na čas, ko so zapustili domovino, in okoliščine, v katerih so jo zapustili, svoje posebne institucije in organizacije so ustanovili tudi glede na kraje, od koder so se izselili. Med njimi so posebej izstopali prekmurski in primorski izseljenci. Če bi potemtakem hoteli karkoli prešteti, bi morali marsikaj množiti s tri oziroma več in se vprašati, kaj je ljudi v slovenskih etničnih skupnostih - glede na to, da vemo, kaj jih je razdeljevalo - povezovalo. Za pričujoče besedilo so takšna vprašanja in razlike sicer

pomembni, pa vendar v njem nastopata obe ameriško-slovenski skupnosti - oziroma vse tri ali več - v ednini.

Besedilo izhaja iz izjemnosti vsega, kar so slovenski izseljenci in njihovi potomci skupaj zgradili v stotih letih. Zastavlja vprašanje, kaj se bo v dobi novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij z materialno in kulturno dediščino zgodilo oziroma se že dogaja. Ne glede na to pa dosledno upošteva temeljno ugotovitev raziskovanja migracij, ki se nemalokrat izgubi, ko govorimo o etničnih skupnostih kot homogenih skupnostih - dejstvo, da to nikoli niso bile. Še pregovorno stiskanje migrantov v solidarnostne skupnosti, je treba razumeti v kontekstu heterogenosti in razlik. Kot poudarja John Bodnar in tako nazorno predstavlja obsežna materialna in kulturna dediščina slovenskih etničnih skupnosti, se priseljenci,

niso stiskali skupaj kot skupine tujcev ali delavcev, ampak so bili dejansko močno razdrobljeni po različnih enklavah glede na notranje statusne položaje, ideologijo in usmeritev. Pomembna posledica skupinske razdrobljenosti je v tem, da resnična dinamika, ki je pojasnjevala prilagoditev priseljencev, ni bila preprosto v odnosu priseljske in ameriške kulture ali v točki, kjer so se v tujini rojeni delavci srečali z industrijskimi menedžerji, pač pa je bila na vseh točkah, kjer so se priseljske družine soočale z izzivi kapitalizma in modernosti: v domovini, v soseski, v šoli, na delu, v cerkvi, v družini in v bratski dvorani (Bodnar 1985: XVII).

Etnično skupnost potemtakem razujem v pomenu skupine ljudi, za katero velja po Hutchinsonu in Smithu šest glavnih značilnosti: skupno ime, s katerim se identificirajo; mit o skupnem izvoru in prednikih; skupni zgodovinski spomini na preteklost ali preteklosti, kar vključuje heroje in obeleževanje zgodovinskih dogodkov; eden ali več elementov skupne kulture, ki ponavadi obsegajo religijo, navade ali jezik; vez z domovino ali simbolična navezanost na deželo izvora; občutek solidarnosti med vsaj nekaterimi deli skupnosti (Hutchinson, Smith 1996: 6-7). Ta definicija vključuje elemente, ki so pomembni za razumevanje slovenske izseljske skupnosti: različno razumevanje preteklosti; skupni elementi kulture, med katerimi ni nujno tudi jezik; solidarnost med posameznimi deli skupnosti. Seveda moramo pri proučevanju etnične identitete in identifikacije upoštevati tudi specifičnost ameriške družbe, ki je brezkompromisno amerikanizacijo melting pota preobrazila najprej v čaščenje etničnosti v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, potem pa v današnjo zmerno tolerantnost do različnosti - tudi etnične - kot individualne izbire. Možnost izbiranja, ki jo je etnični preporod vzpostavil v okvirih sprejemljivosti in zaželenosti etnične identitete, so nekateri teoretiki poimenovali kar *dime store ethnicity* (etničnost za en evro). Izbrati in gojiti določeno etnično identiteto naj bi postalo tako preprosto kot iti v trgovino z najbolj poceni blagom in si nekaj brez težav kupiti (Waters 1990: 6). Gre za »simbolno identifikacijo« (Gans 1979), značilno za tretjo ali četrto generacijo potomcev belih priseljencev, pri katerih etnična identiteta nima usodnega vpliva na njihovo življenje in je stvar svobodne izbire.³ V evropskem kontekstu krvno določenih

³ To sem videla pri slovenski družini, kjer so slavili rojstvo pravnuka. Babica in dedek sta otroka slov-

etničnih in nacionalnih izvorov si je težko predstavljati razmere, kjer je svobodna izbira etnične identitete nekaj normalnega in samoumnega.⁴ Po drugi strani pa teorije identitet poudarjajo njihovo dinamičnost, fluidnost in sestavljenost, kar je najlepše opisal mladenič slovenskega porekla iz Clevelanda, ki je prostodušno izjavil: »Čez teden sem Američan, ob vikendih pa Slovenec«.⁵ O svobodi izbire etničnosti bom več govorila v nadaljevanju besedila, ko se bo možnost »nakupa« etnične identitete odprla v »dime store on line«, torej na internetu.

Besedilo izhaja iz heterogenosti, kompleksnosti, raznorodnosti in fluidnosti etnične skupnosti, kulture, dediščine in identitete.⁶ Izhaja pa tudi iz pomembne skupne značilnosti položaja, v katerem se je slovenskoameriška materialna in kulturna dediščina znašla: to je čas virtualnih socialnih prostorov in mrež, novih načinov komuniciranja. Ob zadnjem obisku Clevelanda me je zanimalo, kakšen vpliv imajo nanj nove informacijske in komunikacijske tehnologije. Cleveland, ki mu pravimo tudi ameriška ali druga Ljubljana, je zanimiv primer zato, ker so se v mestu in okolici slovenski izseljenci najbolj množično naselili in še vedno predstavljajo največjo slovensko skupnost v Združenih državah Amerike.

HIŠE IN ZASLONI

V Clevelandu se je na začetku poletja govorilo, da se bo ukinil najstarejši in edini pravi slovenski časopis *Ameriška domovina*, ki je bil ustanovljen pred stodesetimi leti.⁷ Časopis je imel okoli dva tisoč naročnikov in lastnika, ki se je želel upokojiti, pa nobenega kupca, še med člani slovenske etnične skupnosti ne. Nepoučenemu obiskovalcu iz Slovenije bi se ob tem porodilo vprašanje, kako je ta časopis sploh lahko obstajal od leta 1898 do leta 2008 in kdo ga je bral. Vsakemu poznavalcu pa bi bilo takoj jasno, da se dogaja nekaj dramatičnega. *Ameriška domovina* je tako kot številne druge institucije ameriško-slovenske skupnosti preživela že druge nenaklonjene čase in spremembe v skupnosti: veliko upadanje števila naročnikov, podražitve poštnih stroškov, množično preseljevanje izobraženih otrok priseljencev v druge kraje Združenih držav, vedno manjše število ljudi, ki so še brali v

enskih priseljencev in ko sta slavila rojstvo svoje hčerke, sta jo imela za Slovenko oziroma slovensko Američanko. Poročila se je s potomcem Italijanov in v njeni družini je prevladala italijanska etnična identiteta, otroci so bili italijanski Američani. Njen sin se je poročil s potomko irskih migrantov in v njuni družini je prevladala irska etnična identiteta. Njuna prvorojenka, pravnikinja iz začetka te opombe, je bila že v porodnišnici fotografirana z irskimi etničnimi simboli, izvezanimi na pokrivalu.

⁴ Opis razmer v Sloveniji, ki se je tako kot večina evropskih držav iz izseljenskih spremenila v priseljenške družbe, glej v Žitnik (2008).

⁵ Več o sestavljeni identiteti in kompleksnosti ameriškega multikulturalizma, od koder je tudi navedeni citat, v Milharčič Hladnik (2004).

⁶ Več o tem tudi v Milharčič Hladnik (2003).

⁷ Avgusta je časopis prenehal izhajati. Priložnostni članek je objavljen v biltenu slovenske ambasade v Washingtonu D.C.: <http://washington.embassy.si/>. (24. 9. 2008)

slovenskem jeziku. Prav tako bi bilo tudi vsakemu poznavalcu jasno, kako dramatične so napovedi, da bo novi clevelandski škof do leta 2010 zaprl večji del etničnih župnij, med njimi tudi slovenske, ali da so člani upravnega odbora Delavskega doma sklenili, da ga prodajo, in da so v težavah tudi vsi slovenski narodni domovi. Ogromne cerkve in domovi, ki so jih slovenski izseljenci zgradili s prostovoljnim delom in lastnim denarjem, imajo težave zato, ker ni ljudi, ki bi jih še naprej obiskovali in uporabljali, in ker ni prostovoljcev, ki bi ohranjali njihove dejavnosti. Pomemben razlog pa je sama lokacija, saj se nahajajo v delih mesta, iz katerih so se slovenski priseljenci in njihovi potomci že pred desetletji izselili. Postopoma so zaradi različnih okoliščin postala izpraznjena, manj varna, slabše urejena in vedno manj primerna - tako za bivanje kot tudi samo za obiskovanje.

Ta opis velja tudi za največji slovenski narodni dom v Clevelandu, Narodni dom na St. Claire avenuji, na sredi nekdanj najbolj množične in strnjene slovenske skupnosti v Združenih državah Amerike, ki je začela zamirati po letu 1950. V njem se je v nasprotju z napovedmi o zaprtjih, ukinitvah in prodajah slovenskih institucij in zgradb konec junija 2008 odprlo nekaj novega. V Narodnem domu, ki je skoraj sto let nepretrgoma gostil najrazličnejše družabne, kulturne, umetniške, politične in zabavne prireditve, so slovesno inaugurirali prvi Slovenski muzej in arhiv, Slovenian Museum and Archives - Cleveland.⁸ Kot so zapisali v predstavitvi projekta na spletni strani, je Slovenski muzej in arhiv (SMA) po mnenju ustanoviteljev

edina možna rešitev v času, ko se je večina slovenske skupnosti v Clevelandu znašla v nezavidljivem in prelomnem položaju. Pripadniki prvega in celo drugega rodu Slovencev v ZDA nas (pre)hitro zapuščajo, marsikje mladih ni, s tem pa je v nevarnosti materialna kulturna dediščina in z njo tudi naša skupna slovenska zgodovina in zavest. Slovenci v Clevelandu imamo to srečo in čast, da so v naših domovih shranjene številne umetnine, ročna dela, knjige, dokumenti in druge dragocenosti iz časov priseljevanja ter nastajanja in delovanja različnih slovenskih skupnosti. V sebi skrivajo tudi neštete skrivnosti in zgodbe o tem, kako smo ustvarjali Cleveland in Ameriko. Našim prednikom in potomcem, našim družinam in našemu slovenskemu, pa tudi ameriškemu narodu smo dolžni povedati svojo zgodbo! Slovenski Cleveland, največja naselbina Slovencev zunaj uradnih meja matične domovine, z lastnim muzejem in arhivom ustvarja tudi lastno srce, dom, v katerem bo v prid prihodnosti slovenstva shranjena naša izjemno bogata kulturna preteklost in se bo odvijala naša nič manj bogata sedanost. SMA je zadnji vlak v prihodnost. Ne zamudite ga!⁹

Prihodnost je v tem primeru predstavljena kot muzej v veliki zgradbi Narodnega doma sredi neprijetne soseske, ustanovljen z namenom »ohranjati kulturno dediščino in s tem narodno zavest Slovencev v Ameriki in Clevelandu«. V njegovem okviru bodo delovali sprejemni center, muzej, arhiv, knjižnica in kinoteka, ki bodo služili »kot neprecenljiv vir

⁸ Na <http://picasaweb.google.com/philip.hrvat/SloStatehoodDayCleveland> si lahko ogledate dogodek in dele priložnostne razstave o slovenskem izseljenstvu v glavni dvorani. (23. 9. 2008)

⁹ Iz spletne strani muzeja na <http://www.smacleland.org/>. (23. 9. 2008)

za študijsko delo zgodovinarjev, raziskovalcev, študentov, rodoslovcev, šolarjev in družin«, kot prav tako navaja predstavitevna spletna stran. Skratka, fizično obiskovanje, druženje in uporabljanje muzeja in arhiva je cilj institucije, ki je nastanjena v okolišju, kjer je prav obiskovanje in druženje slovenskih izseljencev in njihovih potomcev iz najrazličnejših razlogov že desetletja oteženo in v konstantnem upadanju. Zato ni presenetljivo da so, kot je povedala Geraldine Hopkins, sekretarka Narodnega doma, veliko vsoto denarja najprej namenili odkupu zemljišča in izgradnji velikega varovanega parkirnega prostora.¹⁰

V Lemontu zraven Joliet v sosednji državi Illinois si v Slovenskem katoliškem centru, ali bolje rečeno, v eni od institucij tega centra, prihodnost predstavljajo nekoliko drugače. Franciskani v Lemontu, ki že sto let izdajajo mesečnik *Ave Maria* (ustanovil ga je Kazimir Zakrajšek v New Yorku leta 1909), so se leta 2008 odločili za pomemben korak. Stoti letnik mesečnika, ki je bil vedno namenjen slovenskim izseljencem v Združenih državah in širše,

je nastopil z neke vrste novim 'rojstvom': poleg tiskane izdaje bo vsaka številka tudi na medmrežju. Razloga za njegov 'nastop' na medmrežju sta dva. Najprej je treba iti vsaj za silo vštric z razvojem sredstev obveščanja, kjer medmrežje prevzema vedno odločilnejšo vlogo v našem času. Drugi razlog pa je, da tiskani mesečnik, ki je namenjen slovenskim izseljencem, doživlja svoj zaton. Po slovenski osamosvojitvi leta 1991 se je izseljevanje iz Slovenije praktično ustavilo - nobenega razloga ni več ne za politično ne za ekonomsko emigracijo. Zato je razumljivo, da je vedno manj slovenskih izseljencev, ki še slovensko berejo. Z upadom števila naročnikov se pa z velikimi koraki bliža čas, ko stroškov tiskarne, predvsem pa poštnine, ki je poskočila do neba, ne bo več mogoče kriti z naročninami in prostovoljnimi darovi. Na medmrežju pa bo mesečnik lahko izhajal še naprej - dokler bo kdo, ki ga bo voljan in sposoben urejati.¹¹

Ta dva primera zamejujeta razpon, znotraj katerega se danes ohranja, izgublja in ponovno sestavlja kulturna dediščina slovenskih izseljencev in njihovih potomcev ter njihova etnična identiteta: fizična prisotnost materialne kulture in druženje ljudi ter na drugi strani virtualni svet naključnih srečanj in predpostavljene skupnosti.

Tim Percic je v Clevelandu skrbnik spletnih strani nekaterih slovenskoameriških organizacij, kot na primer, Slovenska pristava in Polka Hall of Fame. Je vnuk slovenskih migrantov, ki se profesionalno ukvarja z oblikovanjem spletnih strani. Leta 2007 je skupaj z generalnim konzulom Republike Slovenije v Clevelandu, dr. Zvonetom Žigonom, in Philom Hrvatinom naredil spletno stran *ClevelandSlovenian.com*, ki je doživela velik odziv. Žal so jo kmalu za nekaj mesecev zaprli in se v začetku poletja pripravljali na njeno ponovno odprtje.¹² V pogovoru je poudaril, da ga je presenetil velik odziv ljudi iz cele Amerike in njihova želja, da bi se na ta način povezali.¹³ Zanimale so jih najbolj

¹⁰ Pogovor z avtorico, Cleveland, junij 2008.

¹¹ Iz spletne strani mesečnika <http://www.avemaria-izlemonta.com/>. (24. 9. 2008)

¹² Spletna stran <http://www.ClevelandSlovenian.com/> (24. 9. 2008) je začela delovati spet julija 2008.

¹³ Pogovor avtorice s Timom Percicem, Cleveland, junij 2008.

raznovrstne stvari, na katere je znal odgovoriti ali pa tudi ne. Vsekakor so ga vprašanja, pričakovanja in zahtevnost projekta prisilili, da je stran zaprl in jo po upoštevanju teh izkušenj ponovno sestavil. Seveda obstajajo številne spletne strani ameriško-slovenskih organizacij in institucij, kot so Slovenska Narodna Podporna Jednota (SNPJ), Slovenian Women's Union of America (SWUA), Kranjska Slovenska Katoliška Jednota (KSKJ), Polka Hall of Fame, Slovenska pristava, Slovene Home for the Aged, Slovenian Catholic Center Lemont, Slovenska palma. Nekatere imajo tudi svoja glasila ali biltene v elektronski obliki, na primer SNPJ, KSKJ, SWUA in, kot smo videli, frančiškani v Lemontu.¹⁴ Vendar pa te strani očitno ne zadovoljujejo širšega interesa ljudi, ki jih zanimajo slovenske zadeve, ki niso (nujno) vezane na določeno organizacijo, institucijo, veroizpoved ali dejavnost.

Vse omenjene organizacije in njihove spletne strani niso imele povezovalne moči in to vrzel je zapolnila stran, ki je bila dovolj splošna za vse, da so se lahko z vsebino identificirali in da je bila splošno zanimiva. Velik odziv je pokazal, da ljudje potrebujejo spletne strani, ki bi povezovale že obstoječe strani različnih organizacij in ki bi pokrivalo kulturne, politične, športne, umetniške vidike slovenskih aktivnosti. Pokazal je tudi veliko željo ljudi, da se na ta način povežejo, in to tako mladi kot starejši. Za starejše ljudi v slovenskih skupnostih ali ljudi slovenskega porekla, ki živijo po celih Združenih državah, je značilno, da niso nujno sami uporabniki spletnih strani. So posredni uporabniki na ta način, da jim vsebino in storitve posredujejo mlajši sorodniki ali znanci. To pomeni, da je število uporabnikov veliko večje, kot bi lahko sklepali zgolj po številu obiskovalcev spletne strani na mesec. V prvem obdobju delovanja ClevelandSlovenian.com je bilo na njej približno tisočpetsto obiskovalcev na mesec. Takšno število obiskovalcev ocenjuje Perčič kot izjemno visoko, predvsem zaradi tega, ker je večina med njimi želela dodatne informacije o vsebinah na spletni strani. Seveda lahko v primerjavi z obiski drugih spletnih strani ocenimo, da je ta številka nizka, vendar ne moremo vedeti, kaj bi se z obiskom dogajalo v daljšem časovnem obdobju.¹⁵

Kar ponuja splošnejša oblika spletne slovenske strani so možnosti za povezovanje ljudi, za ohranjanje kulturne dediščine in možnosti političnega udejstvovanja. Prav tako nudi takšna spletna stran prostor za ohranitev spomina in zgodb slovenskega izseljenstva pa tudi za hranjenje arhivskega gradiva, ki bi bilo dostopno širšemu krogu zainteresiranih. Seveda pa ostaja vprašanje, ali bodo te možnosti izkoriščene. Delovanje ClevelandSlovenian.com spletne strani je razkrilo tudi način, kako mora biti organizirano njeno delovanje in vsebinska bogatitev, da lahko deluje. Percic je ugotovil, da mora biti struktura natančno segmentirana, delovanje pa decentralizirano. To pomeni, da za določene segmente ali dele strani skrbijo različni ljudje, ki so vsebinsko kompetentni in odgovorni. Ni namreč mogoče pričakovati, da bi takšne strani urejali profesionalci, saj zanje ne bo nikoli dovolj denarja, po drugi strani pa tudi ni mogoče pričakovati, da bi kaj takega počeli samo prostovoljci. Iz vsebinskega vidika je toliko bolj zaželeno, da je vključenih večje število ljudi, ki so poznavalci različnih vsebin in dejavnosti v slovenskih skupnostih v celi državi - in tudi

¹⁴ Nekatere so omenjene na spletni strani ClevelandSlovenian.com.

¹⁵ To bo možno ugotavljati po drugem obdobju delovanja, če bo dovolj dolgo.

širše. Iz odziva na ClevelandSlovenian.com spletno stran je nenazadnje jasno tudi to, da od samega začetka delovanja ni bilo mogoče vezati na dogodke in perspektivo iz Clevelanda, ampak se je virtualna skupnost takoj razširila na celotno ozemlje Združenih držav Amerike. Četudi ji torej lahko rečemo Clevelandska spletna stran, pa že zaradi narave tehnologije, ki jo podpira, seže veliko dlje in ima globalni značaj. Zaradi cenejših stroškov produkcije, predvsem pa distribucije, se je tudi Phil Hrvatin, sodelavec Tima Perčiča pri ClevelandSlovenian.com, odločil za urejanje elektronskega informativnega biltena *Cleveland Slovenian Newsletter*, ki izhaja večkrat mesečno glede na gostoto prireditev in dogodkov, ki jih bilten najavlja. Poleg tega Hrvatin, kot je povedal v pogovoru¹⁶, z veseljem fotografira različne slovenske prireditve in ponuja zbirke fotografij na <http://picasaweb.google.com/philip.hrvatini/>. Prehitro bi bilo ocenjevati obstoječo prenovljeno stran ClevelandSlovenian.com, pa vendar se kaže še oblikovno toga in neprivlačna, vsebinsko pa manj povezovalna, kot bi bilo sklepati iz načrtov njenih snovalcev. Tudi lokalni značaj je glede na možnosti, ki jih internet ponuja, bolj prisoten, kot bi pričakovali.¹⁷

IZGUBLJENI V PREVODIH

Elektronske in pisne oblike tiskanega gradiva in publikacij se ne izključujejo, kar dokazuje tudi primer Slovenian Women's Union of America (SWUA) – Slovenske ženske zveze. Že osemdeset let izdajajo dvomesečnik *Zarja, The Dawn*, ki so mu pred desetimi leti dodali elektronski Newsletter, bilten, ki je po obliki in vsebini drugače zasnovano glasilo organizacije. Newsletter v zadnjih letih oblikujejo v najbolj splošno uporabnem formatu, tako da ga lahko vsak uporabnik po želji natisne ali pa ga natisne za nekoga, ki sam te tehnologije ne uporablja¹⁸. Pri teh dveh publikacijah ne gre za to, da bi bila tiskana publikacija dosegljiva tudi v elektronski različici, pač pa gre za dve različni obliki. Pravzaprav gre za dva različna pristopa in načina razumevanja organizacije in njenega smisla. O tem je govorila ustanoviteljica biltena Lynn Zalokar, ki mu je, da bi poudarila razliko, novost in drugačnost, tudi dala ime »The New Neighborhood«, nova soseščina. Poudarila je, da se je za elektronski bilten odločila, ko je videla, da SWUA počasi ugaša, ker dejavnosti - še posebej pa glasilo - niso več zanimive za mlajše članstvo. Kot potomka slovenskih staršev se je čutila dolžno, da nekaj stori in se ji je zdelo najbolj primerno, da uporabi obliko in način, ki sta takrat postajala vedno bolj razširjena - bilten na internetu. To je bil prvi elektronski bilten katere od slovensko ameriških organizacij, ki je iz prvih petdeset naročnikov hitro zrasel na petsto in postal zanimiv za mlajše člane in nečlane. »Mislim, da je bilten postal uspešen zato, ker je bil osredotočen na slovensko dediščino in sorodne teme. Zelo hitro sem se odločila, da ne bo elektronska verzija Zarje in da ne bom objavljala osmrtnic,« pravi Lynn, ki je bila najbolj prijetno presenečena, ko je bilten

¹⁶ Pogovor avtorice s Philipom Hrvatinom, Cleveland, junij 2008.

¹⁷ Ocena temelji na ogledu, ki je bil opravljen ob oddaji besedila v tisk, septembra 2008.

¹⁸ Spletna stran je <http://www.swua.org/>. (23. 9. 2008)

naročil prvi naročnik iz Slovenije.¹⁹ Ugotovila je, da je bilten zanimiv za ljudi na obeh straneh oceana:

Tudi družine v Sloveniji imajo družinska drevesa s praznimi listi na njih in jih prav tako zanimajo ameriški Slovenci in njihove vezi s Slovenijo. Bilten je pokazal, kje so možnosti za SWUA in druge slovenske organizacije. Ljudje so pošiljali vprašanja o rodoslovnih informacijah, iskali so vzorce za narodno nošo ali prodajali staro harmoniko. Ta preprosti način povezovanja, pomoči in podpore preko oceana je čudovit in bi bil nepredstavljen pred petnajstimi leti. Prenovljena osredotočenost organizacije na slovensko dediščino je pokazala bolj jasno, kaj je njen smisel. Mnogi so bili leta njeni člani, a ni bilo videti, da bi bilo med njimi veliko komunikacije. Mislim, da se je med bralci elektronskega biltena ustvaril občutek »skupnosti«, ki pri bralcih Zarje ni obstajal.

Očitno se je ustvaril drugačen občutek skupnosti, kjer so možni dvosmerna komunikacija, hiter odziv, osebni pristop in kreativno soustvarjanje virtualne skupnosti, ki ni podvržena togim strukturam organizacije in nadzoru. Možnosti komunikacije so postale praktično neomejene, decentralizirani način delovanja pri uporabi interneta pa je sploh pravilo in hkrati ena njegovih najbolj privlačnih lastnosti. *Nova sosesčina*, spletni bilten SWUA je za mnoge člane, in kar ni nepomembno, tudi nečlane, postal kraj, kjer lahko neodvisno od urejevalke biltena, predvsem pa od organizacije, izmenjujejo sporočila, informacije, iskanja in razmišljanja.

Če pogledamo Slovenian Women's Union of America (SWUA), ki je bila ustanovljena leta 1926 vidimo, da je organizirana po modelu podružnic, branches. In ne glede na to, da ima sama Zveza spletno stran in bilten v elektronski obliki, imajo tudi nekatere podružnice svoje spletne strani. Tak primer je tudi podružnica v New Yorku, ki ima poleg svoje spletne strani²⁰ tudi internetno klepetalnico. Urejevalka spletne strani je za razliko od Tima Percica in večine članic Zveze priseljenka, ki se je s starši preselila v Združene države ob razpadu Jugoslavije. Sonja Knežević Kong je končala šolanje v Združenih državah in se za delovanje starodavne in tradicionalne organizacije zavzema na samosvoj način. V elektronski korespondenci²¹ je poudarila, da kljub temu, da je skrbnica spletne strani podružnice SWUA v New Yorku, misli, da so izzivi, ki jih pred SWUA postavlja čas, zrcalo večjega problema. Natančno je definirala drugačen način razumevanja ohranjanja etnične identitete, ki ga do zdaj v besedilu še nisem predstavila:

Včasih se sprašujem, zakaj sem sploh članica. Mislim, da nimam nič skupnega s

¹⁹ Pogovor avtorice z Lynn Zalokar, potomko slovenskih priseljencev iz Chicaga, New York, junij 2008.

²⁰ Spletna stran je <http://www.swuanyc.org/>. (23. 9. 2008)

²¹ S Sonjo Knežević Koong si je avtorica o tej temi elektronsko dopisovala v avgustu 2008. Sonja se je leta 2007 iz New Yorka preselila v Seattle in kljub temu ostala skrbnica spletne strani podružnice SWUA v New Yorku. Njena digitalna kolekcija starih družinskih fotografij je na <http://picasaweb.google.com/skkong/OldFamilyPhotos>. (23. 9. 2008)

95%, kot praviš, bolj tradicionalnega dela te organizacije. Pridružila sem se prav po naključju v New Yorku in ostala aktivna, ker je bila to priložnost, da govorim slovensko in ostanem v stikih z osebami, ki so še vedno povezane s Slovenijo, ter zato, ker so bili sestanki organizirani z vrsto idej (filmi, koncerti, wine tasting, potica baking demonstration, etc.) brez prisile, da je prav vse moralo biti vedno samo slovensko. V Seattlu ni podružnice, ampak če iskreno povem, še na misel mi ne bi prišlo pridružiti se SWUA, če bi moja prva izkušnja bila samo Zarja ali stik s kako od bolj tradicionalnih podružnic. No offense! :-). Kot skrbnica spletne strani nadaljujem z delom, ker sem s tem še v stikih z Branch 93 in ker želim, da bo prav ta bolj vidna kot alternativa. Mislim, da je Internet (strani, email, Yahoo/Facebook group) tu ključen, saj omogoča povezave brez ozira na lokacijo in je na nek način »weeding mechanism« staromodnosti.²²

Kako se »alternativnost« vidi na spletni strani, ki jo ureja Sonja? Grafično jo reprezentirajo podobe urbanosti, kolaž fotografij Ljubljane in New Yorka, ki deluje atraktivno. Vsebinsko je stran namenjena dogodkom, ki jih članice organizirajo ali se jih udeležijo, in iz tega lahko sklepamo, kaj jih zanima: predvajanje slovenskih filmov (doma, pri eni od članic ali v Lincoln Centru), literarni večeri slovenskih pesnikov, predavanja slovenskih znanstvenikov in raziskovalcev (na Columbia University), obisk restavracije, v kateri pripravlja menije znamenita slovenska »chef« (Vesna Čarman), modna revija na Fashion Show slovenske modne oblikovalke. Podoba Bleda se na strani pojavi samo enkrat, in še to na naslovnici revije, ki je objavila članek o Sloveniji. Seveda so med dogodki in podobami tudi tradicionalno barvanje pirhov ter demonstracije peke »štrudla« in potice, vendar je očitno, da je zanimanje mlajših članic in same urejevalke spletne strani usmerjeno v sodobno kulturno ponudbo, ki prihaja iz Slovenije - celo, ko gre za hrano. Podobno ugotavlja Maša Mikola, ki je analizirala oblikovanja in občutenje etnične identitete med slovenskimi priseljenci v Avstraliji.²³ Če za slovenske priseljence velja, da so za njih pomembni tradicionalni mediji, na primer radijski program v slovenščini, pa so za njihove potomce dokaj nepomembni.

Internet bi lahko ponudil novo in nekoliko drugačno dinamiko etničnega izražanja v avstralsko-slovenski skupnosti. Spletne strani ustvarjajo nov prostor za komunikacijo, interakcijo in debato (predvsem s svojimi razpravnimi forumi). Vendar pa je za ljudi s slovenskimi koreninami v Avstraliji skoraj nemogoče napovedovati, da bodo etnično ozaveščeni posamezniki uporabljali internet kot glavno polje krepitve svojih multiplih etničnih identitet. Vsekakor pa lahko takšne spletne strani postanejo interaktivni kanal za pridobivanje kompleksnejših informacij o slovenski kulturi, na

²² Številne članice SWUA v New Yorku so bile priseljenke zadnjega desetletja 20. stoletja ali pozneje in so govorile slovensko. Na srečanjih se je sicer govorilo v glavnem angleško, ker so bile nekatere članice potomke priseljencev in slovenščine niso znale.

²³ Transnacionalne povezave slovenskih izseljencev v Argentini je analiziral Jaka Repič. Na kratko omenja tudi pomen novih komunikacijskih tehnologij (Repič 2006: 178–180).

podlagi katerih si mlajše generacije izoblikujejo mnenje o njej, s tem pa tudi izberejo in izoblikujejo lastno etnično identiteto. (Mikola 2005: 120–121)

V pregledu spletnih strani »Slovencev (!) po svetu« mlade kot posebno ciljno populacijo omenja tudi Ahac Meden, ki ugotavlja, da posebnega globalnega povezovanja Slovencev na svetovnem spletu še ni.

Predvsem je treba poudariti, da se bodo kakršnikoli nadaljnji ukrepi na področju povezovanja slovenske skupnosti na spletu ali nudenja spodbud, na podlagi katerih se bodo Slovenci po svetu odločali za tovrstno medsebojno interakcijo, morali usmeriti v sodobne trende, ki jih proizvajajo popularna kultura. Le na tak način bodo posamezniki (predvsem mladi, ki mogoče ne govorijo več slovensko ali nimajo stika s Slovenci, a jim je kljub temu ta slovenskost inherenten del njih samih že samo zaradi dojemanja sebe kot potomcev Slovencev), ko bodo vstopali v svet množične izbire, lahko izbirali med alternativami, ki so jim blizu že zaradi vsestranske prisotnosti. (Meden 2007: 65–67)

Odmik od staromodnosti, tradicionalnosti, in še bolj rečeno, konzervativnosti institucij, ki večinoma skrbijo za ohranjanje kulturne dediščine, je potreba, ki jo imajo nekateri slovenski izseljenci in njihovimi potomci od Avstralije do Amerike. Napačno bi bilo misliti, da gre pri tem zgolj za mlajšo generacijo ali za priseljence zadnjih desetletij, in še bolj napačno, da je zgolj popularna kultura tista, ki proizvajajo sodobne trende. O »alternativni« kulturi in dediščini mi je pripovedovala Sandra Polsak v New Yorku.²⁴ Arhitektka slovenskega porekla je bila rojena in je odraščala v samem središču slovenske skupnosti v Clevelandu, ko je ta še obstajala kot strnjeno naselje in ne zgolj kot strnjena skupina ljudi, ki se udeležuje določene prireditve. Zanj, ki je bila vzgojena v slovenski družini, kjer so govorili slovensko in dejavno sodelovali pri vseh kulturnih in družabnih dejavnostih etnične skupnosti, je danes slovenska kultura in kulturna dediščina nekaj povsem drugega. Ne zanimata je slovenska kultura in dediščina, kot jo razumejo, gojijo in ohranjajo v slovenskih skupnostih v Clevelandu. Zanj je pomembna slovenska sodobna kulturna in umetniška produkcija, kot nastaja v Sloveniji ali kje drugje po svetu, in zgodovinski prispevki posameznikov, kot na primer, povsem razumljivo, Jože Plečnik. Njena hčerka svoje zanimanje za slovensko kulturno dediščino izkazuje v rednih obiskih Slovenije in intenzivni internetni komunikaciji s sorodniki in vrstniki v Sloveniji.

Tak način ohranjanja etnične identitete nas opozarja na drugačno, ne-tradicionalno razumevanje kulture in dediščine. Za to razumevanje je obstoj možnosti, ki jih ponuja splet, prav tako nujen kot fizična bližina, le da je ta fizična bližina ali stik, odnos, povezanost, obrnjena v drugo smer. Ne v iskanje vezi znotraj etnične skupnosti v Clevelandu ali katerem drugem mestu v Združenih državah, pač pa na drugi strani oceana, kjer etničnost, kultura in dediščina obstajata (tudi) v sodobnih oblikah - v Sloveniji. Za opisane oblike in primere ohranjanja etnične identitete in kulturne dediščine je značilno vzpostavljanje

²⁴ Pogovor avtorice s Sandro Polsak, New York, junij 2008.

»virtualnih sosesčin«. David Elkins je virtualne sosesčine, ki jih omogočajo nove tehnologije, definiral kot koncept, ki »ohrani občutek razumevanja med sosedi, a poudarja, da temelji razumevanje na skupnem interesu bolj kot na bližini« (Elkins 1999: 38–39). V ospredju je osebna interakcija in intenzivna komunikacija med posamezniki, ki je bila prej možna samo v fizičnih skupnostih, zdaj pa se je razširila na cel svet. Elkins poudarja:

Na ta način, z obstoječimi tehnologijami, lahko prikažemo možnosti pogostega vzajemnega delovanja, medsebojnega priznavanja, odnosov podpore in občutka identitete med skupinami ljudi, široko raztresenimi po planetu, kar se je do zdaj dogajalo samo tam, kjer so bile etnične skupnosti geografsko strnjene. (38)

To nam dokazujejo primeri, ki so jih omenjali sogovorniki: čezoceansko sodelovanje neznancev; iskanje sorodnikov - praznih listov na družinskih drevesih; vzpostavljanje občutka »skupnosti« pri članicah iste organizacije, ki ga prej ni bilo; in spoznavanje možnosti identifikacije s kulturo v njenih izvornih reprezentacijah. Internet in nove komunikacijske tehnologije nazorno kažejo, da ne obstajajo univerzalna migrantska izkušnja, homogena etnična migrantska skupnost ali enovita nacionalna kultura in dediščina. To so konstrukti, ki jih znanstveni in politični diskurzi reproducirajo znotraj globalnega sveta, ki je še vedno sestavljen iz nacionalnih držav. Zato bo posebej zanimivo spremljati prvi nacionalni portal za slovenske izseljence in njihove potomce, ki pravkar začne delovati pod okriljem Urada Vlade RS za Slovence po svetu.²⁵ Portal je namenjen Slovincem po svetu in se tudi imenuje Slovenci.si., upravljale pa naj bi ga štiri nevladne organizacije: Slovenska matica, Slovenski svetovni kongres, Rafaelova družba in Slovenija v svetu. Če pogledamo spletne strani teh organizacij, vidimo, da so vse samo v slovenskem jeziku. To je v skladu z definicijo, ki jo ponuja spletna stran Zavoda RS za šolstvo pod naslovom *Dober dan, slovenščina*:

Zakaj prizadevanja za ohranitev jezika in kulture porekla med Slovenci po svetu? Materni jezik je dar, mati ga otroku podari na prsih, v naročju, podaja ga mehko in ljubeče, napolni ga s čustvi. Besede in kulturne prvine se vtisnejo v otroka po naravni poti, zato je posameznik z njim čustveno povezan. Iz družine gre otrok v svet, vrtec in šolo. Poleg družinskega okolja in družinskega jezikovnega vzorca otrok spoznava standardni jezik, pridobi veščine za prestopanje iz dialekta v standardni jezik in pozneje v druge jezike.²⁶

Omenjena spletna stran Slovenščina za Slovence po svetu definira, kdo so Slovenci po svetu. To so tisti, ki so na materinih prsih prejeli v dar slovenščino. Če je niso, potem niso Slovenci in njim ni namenjen ne Urad Vlade RS za Slovence po svetu ne organizacije civilne družbe, ki so namenjene Slovincem po svetu, in tudi ne slovenščina za Slovence po svetu Zavoda RS za šolstvo. Še komisija Državnega zbora za Slovence po svetu jim ni

²⁵ Spletna stran je <http://slovenci.si>. (24. 9. 2008)

²⁶ Spletna stran je http://www.zrss.si/slovenscina/dober_dan_slovenscina.htm. (23. 9. 2008)

namenjena in če se že odpravi k njim na obisk - denimo pozno spomladi 2008 v Cleveland - ima s sabo prevajalko, ker člani delegacije ne govorijo angleško.

INTIMNE PRAKSE

Predvidevajo, da se bo v naslednjih letih v slovenskih skupnostih v Združenih državah Amerike zaprlo več slovenskih cerkev, v katerih ni dovolj župljanov. Prav tako se napoveduje zapiranje slovenskih domov. Razlogi so številni, med njimi so najpomembnejši zmanjševanje števila prireditev in prostovoljcev, ki bi jih vodili in podpirali. Prebivalstvo se stara, mladi pa se izseljujejo zaradi študijskih in poklicnih ambicij. Slovenski domovi in cerkve so v nekdanjih slovenskih naselbinah v centrih mest, kjer še vedno vidimo tovarne in okrog njih naselja. Po drugi svetovni vojni so začeli prvotni naseljenci stare etnične soseske zapuščati in se seliti na obrobja mest, kar je predstavljalo višjo kvaliteto življenja in vzpon na družbeni lestvici. Večina izpraznjenih sosesk je postala zanimiva za revnejše sloje prebivalstva ali pa za nikogar. Zaradi občutkov nevarnosti in nelagodja so domovi in cerkve v njih slabše obiskani, na trgu nepremičnin pa manj vredni.

Po drugi strani pa so možnosti, ki jih ponujajo nove informacijske in komunikacijske tehnologije ter svetovni splet velike, saj omogočajo: komuniciranje in druženje ljudi, ki živijo razkropljeni okrog nekdanjih slovenskih skupnosti; povezovanje ljudi slovenskega porekla, ki so naseljeni po celih Združenih državah in širše; ohranjanje kulturne dediščine in etnične identitete v subjektivnih re-kreacijah; hranjenje arhivskega gradiva in migrant-skih pripovedi ter možnosti, da gradivo uporablja in dopolnjuje širok krog zainteresiranih; informiranje in politično ter kulturno umetniško delovanje; učenje in uporabljanje slovenskega jezika; globalno iskanje sorodnikov in ustvarjanje izgubljenih vezi, ki so bile prekinjene tudi zaradi izgube skupnega jezika. Nobena fizična zgradba, naj ima še tako visoka finančna sredstva, ne more več opravljati funkcije ohranjanja, spreminjanja in osmišljanja etnične kulturne dediščine brez podpore na spletu. Podpora pa je, enako kot vse dejavnosti v stoletju obstoja slovenskih skupnosti v Združenih državah Amerike, odvisna od pripravljenosti ljudi, da jo vzdržujejo, krepijo, gojijo in v njej uživajo.

Morda je presenetljivo, da to funkcijo lahko opravljajo tudi »Slovenci«, ki niso slovenskega porekla. Zanimiv je primer peka iz Clevelanda, ki v svoji pekarni še vedno prodaja potice, »štrudle«, in druge slovenske dobrote. Njegova hči je bila pred leti ena od Miss Slovenske Narodne Podporne Jednote, organizacije, kjer je cela družina dejavna. Ne njih ne drugih nikoli ni motilo, da so Poljaki, ne pa Slovenci. Podobno razumevanje etnične identitete najdemo na spletni strani še ene podružnice Slovenian Women's Union of America, to je podružnice v Twin Cities. Pridruži se ji lahko vsak, ki je slovenskega porekla ali pa je prijatelj slovenske kulture: »Če si slovenskega porekla, si želiš, da bi bil, ali si samo prevzet od te zelo majhne in zelo lepe dežele«, govori besedilo, ki nagovarja ljudi, ne pa njihove etničnosti. Morda je končno prav splet kraj, kjer se lahko razširi ideja, ki je v slovenskih etničnih skupnostih - ali vsaj nekaterih od njih - že dolgo prisotna: da se Slovenci lahko končno razumejo - ali pa ne razumejo - kot ljudje, ki jih ne druži kri,

pač pa nekaj drugega. V primeru Twin Cities Slovenians je to, »plenty of potica, good will and fun to go around»²⁷. Nekaj, kar se zagotovo izgubi v prevodu.

Navedena izjava potrjuje domnevo, da je identiteto znotraj virtualne etnične sosesčine nemogoče nadzorovati ali jo ohranjati enotno in konstantno. To poudarja Elkins, ko pravi:

Torej, 'prejemniki' televizijskih oddaj, elektronskih sporočil, spletnih novic in drugih sporočil naj bi, domnevno, imeli določene značilnosti, ki jih določajo za del diaspore. Skratka, pripisana jim je identiteta in ta identiteta je lahko v mnogih primerih oblika standardiziranega testa o tem, kdo 'sodi' v to skupino. Vendar je v svetu elektronskega sporočanja zelo lahko 'opraviti' test za člana. Ta sposobnost 'opraviti' test predstavlja grožnjo skupinam, ki želijo nadzorovati meje njihove skupnosti in odpira številne zanimive poti za raziskovanje in domnevanje (40).

Z nekoliko drugačnimi besedami je takšno 'grožnjo' opisala Sonja Knežević Kong, ko je zapisala, da po njenem mnenju internet omogoča povezave ne glede na lokacijo in je na nek način izkoreninjevalec konzervativnosti in staromodnosti. Posebej zanimivo pa se mi zdi, da je to, kar Elkins pripisuje virtualnim sosesčinam, vendarle bilo možno in se je tudi dogajalo že prej. Poljski pek iz Clevelanda, ki je Slovenec, je svoj test za člana opravil veliko pred vzpostavitvijo svetovnega spleta, kar nas opozarja, da moramo na »številnih zanimivih poteh raziskovanja in domnevanja« virtualnih etničnih skupnosti skrbno ločiti, čemu bi pravzaprav lahko pripisali neko zgodovinsko novost. Morda bomo lahko zgodovinsko novost zagledali na portalu Slovenci.si, ko bo v angleščini in bo tudi uradno razumevanje etnične identitete »vsaj za silo šlo vštric z razvojem« občutka slovenske virtualne sosesčine. Migranti živijo simultano doma in v družbi sprejema, živijo transkulturna življenja. Migranti so vedno živeli bolj v mrežah, ki so se raztezale preko kontinentov in oceanov kot pa »znotraj nacionalnih suspenzij med z mejami ločenimi državami« (Hoerder 2002: 578). Danes živijo pred zasloni svojih računalnikov ali računalnikov v kiber kavarnah in čajnicah. Za transkulturna življenja in identitete so nove informacijske in komunikacijske tehnologije vedno bolj pomembne. To mi je potrdila tudi mlada Slovenka v New Yorku: »Moj dom je moja torbica in moj laptop«. Veljalo pa bi natančneje raziskati, kaj pomeni njena izjava, saj razkriva ključno značilnost novih komunikacijskih in informacijskih tehnologij - da so v intimni uporabi.

LITERATURA

- Bodnar, John (1985). *The Transplanted, A History of Immigrants in Urban America*. Bloomington: Indiana University Press.
- Elkins, David J. (1999). Think locally, act globally: reflections on virtual neighbourhoods *Journal of the European Institute for Communication and Culture*, VI, 37–54.

²⁷ Spletna stran je <http://www.twincitiesslovenians.org/>. (24. 9. 2008)

- Gans, Herbert (1979). Symbolic Ethnicity: The Future of Ethnic Groups and Cultures in America. *Ethnic and Racial Studies* 2, 1–20.
- Hoerder, Dirk (2002). *Cultures in Contact. World Migration in the Second Millennium*. Durham & London: Duke University Press.
- Hutchinson, John and Smith, Anthony (1996). *Ethnicity*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Meden, Ahac (2007). Spletne strani Slovencev po svetu. *Dve domovini/Two Homelands*, 26, 47–73.
- Mikola, Maša (2005). *Živeti med kulturami, Od avstralskih Slovencev do slovenskih Avstralcev*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Milharčič Hladnik, Mirjam (2003). Slovenian Women's Stories from America. *Dve domovini /Two Homelands*, 17, 47–60.
- Milharčič Hladnik, Mirjam (2004). Šolske izkušnje v multikulturnem okolju Združenih držav Amerike skozi zgodbe slovenskih priseljenc. *Dve domovini /Two Homelands*, 20, 217–232.
- Repič, Jaka (2006). »Po sledovih korenin«: *Transnacionalne migracije med Argentino in Evropo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerza v Ljubljani.
- Sayad, Abdelmalek (2004). *The Suffering of the Immigrant*. Cambridge: Polity Press.
- Žitnik, Janja (2008). Statistical Facts are Human Fates: Unequal Citizens in Slovenia. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1, 77–94.
- Waters, Mary (1990). *Ethnic Options, Choosing Identities in America*. Berkeley, Los Angeles, Oxford: University of California Press.

SUMMARY

INTERNET AND THE TRANSFORMATIONS IN PRESERVING CULTURAL HERITAGE IN AMERICAN-SLOVENIAN ETHNIC COMMUNITIES

Mirjam Milharčič Hladnik

The text presents the findings of the field work in American-Slovenian ethnic communities in Cleveland and New York in the United States of America, which was conducted in Summer 2008. The aim of the field work was to find out, how the virtual world of Internet is used for preserving, developing and transforming of the bondages among people of Slovenian descent, who are interested in their ethnic identity. The immense possibilities of the new information and communication technologies and internet use happen in time, when after a hundred of years, some Slovenian institutions, organizations and activities are diminishing or getting closed and abolished. The question is, what is the impact of the changed circumstances on the organizing and reorganizing of preserving cultural heritage among Slovenian migrants and their descendants.

The virtual neighborhoods as David Elkins calls them, provide the communication among people scattered around the world, who, nevertheless, has common interest. As people in Slovenian ethnic communities said, the use of internet and computer mediated communication re-establishes the sense of community where there was none any more; it facilitates the transatlantic cooperation of people that do not know each other; it provides searching for the lost relatives and family ties; but also nurtures the interest for the contemporary culture, pop culture and art as they are produced in Slovenia. It is seen how different migrant experiences and aspirations influence the ways these new possibilities of communication and bonding are used and dispersed. Virtual neighborhoods are quite obviously a space of tolerance for the unlimited options of ethnic identity creation and re-creation.